

Lokale Allianties

Groeiende beweging in de aanpak van
financieel misbruik van ouderen

In opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Aanjaagteam Lokale Allianties

Juni 2019

© Copyright Seastarters B.V. 2019. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd worden en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Seastarters B.V. is gevestigd in Rotterdam en Leeuwarden.

Samenvatting

Een Lokale Alliantie is een publiek-(semi-)private samenwerking. Een uniek netwerk van deelnemers die hun kennis van voorkoming en misbruik van ouderen willen delen en gebruiken. Binnen een Lokale Alliantie ontstaan zogenoemde 'korte lijntjes': deelnemers weten elkaar te vinden in gevallen van een niet pluis gevoel of spoed.

De belangrijkste bijdrage in de voorkoming van misbruik van kwetsbare mensen door Lokale Allianties is gelegen in de ontwikkeling van bewustwording en deskundigheidsbevordering van het steeds vroeger signaleren van risico's die mensen persoonlijk lopen om misbruikt te worden. Eenmaal opgestart ontstaan verschillende functies binnen de Lokale Allianties: een netwerk-, voorlichtings-, signalerings-, consultatie- en casuïstiekfunctie. De opgebouwde kennis en ervaringen in de Lokale Allianties kan gemeenten ook input bieden voor aanscherping van beleid.

De oprichting van Lokale Allianties Veilig ouder worden is het afgelopen jaar in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport verder aangejaagd en ondersteund door een aanjaagteam. Er zijn nu 62 Lokale Allianties in verschillende ontwikkelfases, verspreid over alle provincies en Veilig Thuis-regio's.

Het rapport beschrijft vier actielijnen: 1) ondersteuning, 2) aanjaging, 3) wisselwerking landelijk/lokaal en 4) kennisuitwisseling. Tevens is vanuit het aanjaagteam onderzoek gedaan naar de werking en het effect van de Lokale Allianties door Regioplan. De resultaten zijn opgenomen in het onderzoeksrapport 'Lokale Allianties Financieel veilig ouder worden: de kernfuncties van een Lokale Alliantie'.

Het aanjaagteam deed de volgende bevindingen:

- Er is geen gebrek aan bevologenheid van initiatiefnemers, het nieuwe netwerk van de Lokale Alliantie is daar tevens afhankelijk van.
- Bestaande Lokale Allianties zijn zeer bereid hun reeds opgedane kennis en pionierswerk te delen zodat anderen daarvan kunnen leren en geïnspireerd raken.
- Het aantal regionale Lokale Allianties, die meerdere gemeenten bedienen, is ten opzichte van 2017 toegenomen.
- Zowel (kwetsbare) ouderen als professionals, uit een gebied waar een Lokale Alliantie actief is, hebben nieuwe kennis en handvatten.
- De inhoudelijke link van de landelijke Brede Alliantie 'Veilig financieel ouder worden' als expertgroep en de Lokale Allianties heeft concreter handen en voeten nodig.

Het aanjaagteam doet de volgende aanbevelingen:

- Wijs de regionale projectleiders van het programma 'Geweld hoort nergens thuis' actief op het initiatief Lokale Allianties en faciliteer hen met passende informatie.
- Blijf een landingsplek faciliteren voor vragen van initiatiefnemers van Lokale Allianties.
- Verdiep de expertiserol van de Brede Alliantie 'Veilig financieel ouderen worden' en vind vanuit deze rol meer de inhoudelijke verbinding met de Lokale Allianties door middel van een landelijke oploop.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
Inleiding	4
Lokale Alliantie in een notendop	4
In de praktijk	5
<i>Ontwikkeling lokale mores</i>	6
Ondersteunen en aanjagen	7
<i>Ondersteuning bestaande Lokale Allianties</i>	7
<i>Aanjaging nieuwe Lokale Allianties</i>	8
<i>Wisselwerking landelijk en lokaal</i>	8
<i>Kennisuitwisseling</i>	9
<i>Bevindingen aanjaagteam</i>	11
Stand in het land	12
Stip op de horizon en aanbevelingen	13
Bijlage 1 Lijst met Lokale Allianties	15
Bijlage 2 Publicaties	17
Bijlage 3 Flyer Lokale Alliantie	18

Inleiding

Een aantal jaren geleden ontstonden lokale netwerken van betrokken (beroeps)groepen op het onderwerp financiële uitbuiting van ouderen. Vanuit het actiepunt 'Preventie' uit het Actieplan 'Ouderen in veilige handen' (2011-2015) liep in het najaar van 2013 tot april 2015 in zeven gemeenten het pilotproject 'Voorkomen van financiële uitbuiting'. Het gezamenlijk optrekken van de (beroeps)groepen op het thema financiële uitbuiting werd door de pilotgemeenten en deelnemende partijen als meerwaarde ervaren.

In het kader van de voorzetting van het Actieplan (2015-2017) is door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport het initiatief genomen tot de Brede Alliantie 'Veilig financieel ouder worden'. Daarin zijn landelijke organisaties en instanties betrokken, vanuit hun eigen expertise bij financieel misbruik van ouderen. Het doel van de Brede Alliantie is om door middel van een gezamenlijke inzet van de deelnemende organisaties financiële uitbuiting integraal (voorkomen, signaleren en melden, stoppen) op lokaal, regionaal en landelijk niveau aan te pakken. Dit doet zij door de resultaten van de zeven pilots 'Voorkomen van financiële uitbuiting' verder door te ontwikkelen en verder te verspreiden.¹ Deze doorontwikkeling door enkele deelnemers van de Brede Alliantie heeft de afgelopen jaren geleid tot de 'Lokale Alliantie'. Vanuit de notie dat 1 op de 20 thuiswonende 65-plussers ooit te maken krijgt met ouderenmishandeling² en financieel misbruik de meest gerapporteerde vorm daarvan is, is een aanpak onontbeerlijk.

Uit veldonderzoek naar Lokale Allianties in 2017³ volgden enkele handvatten voor een vervolg voor de verdere aanjaging van de unieke publiek-private samenwerking die een Lokale Alliantie is op het thema 'Veilig ouder worden van ouderen'. In navolging van dit advies is de oprichting van Lokale Allianties het afgelopen jaar in opdracht van VWS verder aangejaagd en ondersteund door een aanjaagteam⁴.

Er ontstaan steeds meer Lokale Allianties. De pioniers onder hen houden inmiddels al geruime tijd hun netwerk draaiende en ontwikkelen lokale mores. Daarom is naast het aanjagen ook onderzoek gedaan naar de werking en het effect van deze netwerken. Het (separate) eindrapport daarvan is getiteld: 'Lokale Allianties Financieel veilig ouder worden: de kernfuncties van een Lokale Alliantie'. In dit rapport wordt kort ingegaan op wat een Lokale Alliantie is en hoe het werkt in de praktijk. Vervolgens komen de bevindingen van het aanjaagteam, de huidige stand in het land aan de orde. Tot slot volgen een schets van de stip op de horizon en een aantal aanbevelingen.

Lokale Alliantie in een notendop

Wat is een Lokale Alliantie in het kort? Een Lokale Alliantie is een publiek-(semi-)private samenwerking. Deelnemers zijn onder andere notarissen, wijkverpleegkundigen, banken,

---

¹ Zie: Startdocument Brede Alliantie 'Veilig financieel ouder worden'.

² Zie: 'Aard en omvang ouderenmishandeling', WODC 2018.

³ Zie: 'Lokale Allianties, een onderzoek naar financieel veilig ouder worden', Seastarters 2017.

⁴ Bestaande uit: Marco Florijn (Seastarters; coördinatie), Oscar Balkenende (Brede Alliantie/NRI BV; specialist oprichting Lokale Allianties), Frank Kriek (Regioplan; onderzoek), Nickey Smelt (Hart en Have; specialist oprichting Lokale Allianties) en Marieke van der Veen (Seastarters; coördinatie).

Veilig Thuis, politie, ouderenbonden, bewindvoerders, mentoren, maatschappelijk werk/welzijn, gemeenten, (thuis-)zorginstellingen, advocaten, woningbouwcorporaties, sociale teams, religieuze organisaties, huisartsen, praktijkondersteuners en apothekers. Het is daarmee een uniek nieuw netwerk van private en publieke deelnemers die hun kennis van voorkoming en misbruik van ouderen willen delen en gebruiken. Binnen een Lokale Alliantie ontstaan zogenoemde 'korte lijntjes': deelnemers weten elkaar daardoor ook buiten bijeenkomsten om makkelijker te vinden in gevallen van een niet pluis gevoel of spoed. Lokale Allianties organiseren bijeenkomsten voor (semi-)professionals en het (grote) publiek.

In de praktijk

De belangrijkste bijdrage in de voorkoming van misbruik van kwetsbare mensen door Lokale Allianties is gelegen in de ontwikkeling van bewustwording en deskundigheidsbevordering van het steeds vroeger signaleren van risico's die mensen persoonlijk lopen om misbruikt te worden. Eenmaal opgestart ontstaan bijna als van nature verschillende functies binnen de Lokale Allianties: een netwerk-, voorlichtings-, signalerings-, consultatie- en casuïstiekfunctie (zie onderstaande tabel). Deze functies en de bijbehorende werkzame elementen zijn uitgebreid door Regioplan beschreven in het onderzoeksrapport 'Lokale Allianties Financieel veilig ouder worden: de kernfuncties van een Lokale Alliantie'. De opgebouwde kennis en ervaringen in de Lokale Allianties kan gemeenten ook input bieden voor aanscherping van beleid.

Netwerkfunctie	De basis onder het functioneren van een Lokale Alliantie. Zorgt voor korte lijnen tussen de deelnemende partijen, zodat zij elkaar snel weten te vinden en kunnen handelen als de situatie daarom vraagt.
Voorlichtingsfunctie	Kan zich richten op ouderen zelf, professionals in de zorg en ondersteuning, naasten in de omgeving van de ouderen en private partijen. De inhoud en vorm verschilt per doelgroep.
Signaleringsfunctie	De publieke deelnemers van de Lokale Alliantie hebben een signaleringsfunctie en zijn wettelijk verplicht de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling te hanteren. Die verplichting geldt niet voor private partijen, maar zij zijn vanuit hun kernactiviteiten goed in staat te acteren op gesignaleerde risicofactoren en financieel misbruik van ouderen. Daar waar de publieke partijen er geen of weinig zicht op hebben.
Consultatiefunctie	De Lokale Alliantie kan worden geraadpleegd door de deelnemende partners onderling als door externe partijen met een niet-pluisgevoel of algemene informatiebehoefte over financieel misbruik van ouderen.
Casuïstiekfunctie	Vloeit voort uit de signaleringsfunctie. Signalen worden ingebracht in de Lokale Alliantie, gezamenlijk besproken, geïnterpreteerd en eventueel verrijkt.

Ontwikkeling lokale mores

Duurzaam in werking zijnde Lokale Allianties maken afspraken om misbruik te voorkomen en bieden hulp bij de lokale aanpak van gevallen van financieel misbruik. Een greep uit hoe Lokale Allianties dat doen:

Cliëntondersteuners van de lokale welzijnsorganisatie (deelnemer aan de Lokale Alliantie) gaan op **huisbezoek** bij ouderen in de wijk. Tijdens dit bezoek wordt een vragenlijst afgenomen waarin onder andere vragen over eenzaamheid, afhankelijkheid en financiële weerbaarheid zijn opgenomen. Daarmee worden eventuele persoonlijke **risico's** van een oudere in een vroeg stadium **in kaart gebracht**. De cliëntondersteuners hebben via het netwerk van de Lokale Alliantie toegang tot de kennis en mogelijkheden van de ketenpartners. Door middel van deze aanpak worden kwetsbare mensen bewust gemaakt van hun individuele risico's en kan eventueel door de ketenpartner(s) van de Lokale Alliantie de juiste hulp georganiseerd worden om misbruik te voorkomen of aan te pakken. Het aantal signalen en casussen worden genoteerd en de deelnemers van de Lokale Alliantie bespreken signalen en casussen anoniem.

In de Lokale Alliantie spannen de betrokken organisaties zich in om financieel misbruik van ouderen tegen te gaan. Zij wisselen informatie uit, delen ervaringen, geven voorlichting en werken aan bewustwording van risico's. Het doel is om bij de diverse partijen die te maken hebben met ouderen, bij het vermoeden van financieel misbruik handelingsverlegenheid om te zetten in **handelingsbekwaamheid** door het gebruiken van de nieuw opgedane kennis. De Lokale Alliantie heeft daartoe onder andere een informatiefolder ontwikkeld. Het handelingsperspectief van de deelnemers aan de Lokale Alliantie is door hun samenwerking toegenomen.

De Lokale Alliantie organiseert **themabijeenkomsten voor professionals** over financiële uitbuiting van ouderen. De bijeenkomsten geven een beeld van de verschillende vormen en valkuilen van financieel misbruik bij ouderen. Waar kunnen zij zelf op letten, voor henzelf, maar ook voor anderen? Wat zijn de signalen van financieel misbruik en hoe is die cirkel te doorbreken? De lokale experts, verenigd in de Lokale Alliantie geven antwoord op de vragen. Voor ouderen wordt **tijdens** de door hen georganiseerde **bingomiddag** ook het ThuisPlus Kwartet met hen gespeeld. De aanwezige ouderen en mantelzorgers krijgen een korte **uitleg over financieel misbruik**.

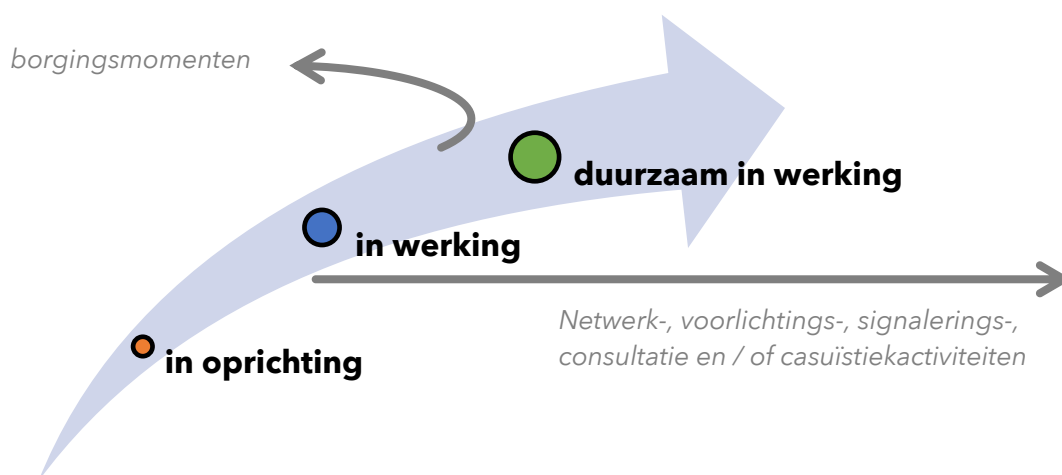
Gemiddeld hebben Lokale Allianties 5 netwerkbijeenkomsten gehouden.⁵ Er zijn ook uitschieters waarbij de frequentie hoger ligt: de deelnemers van de Lokale Alliantie komen maandelijks bij elkaar (ieder in zijn/haar eigen functie). Zij bespreken dan hun contacten met de doelgroep. De vergaderingen vinden afwisselend plaats op de kantoren van de deelnemers. Deze deelnemer bereidt casussen voor en vertelt iets over zijn/haar werkveld. Zo staat dus steeds wisselend **één organisatie centraal**. Op deze manier leren de deelnemers elkaars organisatie, de werkzaamheden en de toegevoegde waarde daarvan goed kennen. Daarmee wordt een netwerk gecreëerd tussen personen die een **sleutelpositie** innemen binnen verschillende werkvelden.

---

⁵ Zie: 'Lokale Allianties Financieel veilig ouder worden: de kernfuncties van een Lokale Alliantie', Regioplan 2019.

Ondersteunen en aanjagen

Lokale Allianties maken globaal eenzelfde ontwikkeling door waarin de eerste status 'in oprichting' is. Een of meerdere lokale initiatiefnemers verzamelen de deelnemers en organiseren een startbijeenkomst. Daarna wordt de definitieve kopgroep van deelnemers geformeerd en de Lokale Alliantie gaat een agenda vaststellen en een samenwerkingsconvenant opstellen. Parallel daaraan ontplooit de Lokale Alliantie activiteiten op het gebied van geven van voorlichting, bewustwording van signalen, consultatie en bespreken van casuïstiek. De fase daarna is die waarin de Lokale Alliantie duurzaam in werking is en blijvend actief. Er hebben borgingsmomenten plaatsgevonden. Daarbij valt te denken aan het stellen van doelen, mogelijk kiezen van een organisatievorm (bijvoorbeeld stichting) en het aantrekken van subsidies.

Aan het begin van de aanjaagperiode waren er 35 Lokale Allianties in verschillende ontwikkelfases. Opdracht was dit aantal met 20 nieuwe uit te breiden. Hoe het aanjagen van deze nieuwe Lokale Allianties en ondersteunen van bestaande Lokale Allianties heeft plaatsgevonden wordt hierna beschreven aan de hand van de vier actielijnen die het aanjaagteam geformuleerd heeft. Te weten: 1) ondersteuning, 2) aanjaging, 3) wisselwerking landelijk/lokaal en 4) kennisuitwisseling. Dit wordt gevolgd door een aantal belangrijke bevindingen die zijn opgedaan tijdens de aanjaagperiode.

Ondersteuning bestaande Lokale Allianties

Bij alle bestaande Lokale Allianties zijn vragen geïnventariseerd en deze zijn daar waar mogelijk opgepakt door het aanjaagteam. De vraaginventarisatie leverde zeer uiteenlopende ondersteuningsbehoeften op. Telkens is daarom maatwerk toegepast. Uit de vragenlijsten van het onderzoek kwamen tevens diverse ondersteuningsvragen naar voren. Enerzijds was er behoefte aan concrete communicatieproducten, anderzijds 'hands on' ondersteuning en advies bij het organiseren van het lokale netwerk en borging van de aanpak. Lokale Allianties zijn onder andere gefaciliteerd met zaken als een standaardlogo, voorbeelden van brieven en uitnodigingen, verspreiding van goede voorbeelden voor borging van een lokale aanpak, (telefonisch) contact en fysieke aanwezigheid van het aanjaagteam, Thuis Pluis kwartetten, presentaties van leden van het aanjaagteam en de mogelijkheid een webpagina te laten maken.

Aanjaging nieuwe Lokale Allianties

Het aanjaagteam had een eerste focus op de regio's uit de 'Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2016'⁶, waarin het percentage financieel benadeelde ouderen het hoogst is. Daarnaast zijn reeds gemelde private initiatieven opgepakt. Er is tevens zoveel mogelijk gestreefd naar een landelijke dekking, waarbij spreiding over de provincies zorgt voor een steeds verdere olievlekwerking.

In de aangewezen regio's is vervolgens door het aanjaagteam gezocht naar nieuwe initiatiefnemers en zij zijn ondersteund met een handleiding voor de start van een nieuwe Lokale Alliantie. De handleiding bevat informatie over wat stap voor stap nodig is bij de oprichting van een Lokale Alliantie. Wie te betrekken, welke onderdelen bevat een startbijeenkomst, etc. Om te komen tot oprichting van nieuwe Lokale Allianties zijn met name een of meerdere enthousiaste private partijen initiator en organisator geweest. In enkele gevallen is via de gemeente een ingang gevonden in het lokale netwerk.

Met raad en daad is het aanjaagteam in de oprichtingsfase en in werkingsfase betrokken geweest bij het organiseren van lokale startbijeenkomsten en regionale bijeenkomsten. Aan zo'n 75 bijeenkomsten verleende het aanjaagteam medewerking.⁷ Ook zijn er zo'n 100-150 inspiratiesessies gegeven waarin bijvoorbeeld groepen bij elkaar zijn gebracht. Daarnaast zijn vele individuele (telefonische) adviesgesprekken gevoerd.

Wisselwerking landelijk en lokaal

De Brede Alliantie verstaat onder 'financieel veilig ouder worden' het vergroten van de bewustwording over de risico's op financiële uitbuiting en over de mogelijkheden om financiële zaken tijdig zo te regelen dat men, ondanks toenemende kwetsbaarheid, toch de regio kan houden⁸. Lokale Allianties zijn gericht op het zeer vroegtijdig herkennen van mensen die het risico lopen om (op termijn) misbruikt te worden. Met de juiste *preventieve* 'red flags'⁹, gericht op alertheid op risico's, in combinatie met de Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling zoals Lokale Allianties die preventief hanteren¹⁰, is een hoop leed te voorkomen. Omdat iedereen tijdig bewust gemaakt wordt van zijn of haar kwetsbaarheid, zowel fysiek, geestelijk als financieel. In gezamenlijkheid hebben de verschillende (beroeps)groepen in de Brede Alliantie de rol van expertgroep op het gebied van financieel veilig ouder worden en hierdoor een inhoudelijke link met de Lokale Allianties.

Meer en meer (nieuwe) landelijke overkoepelende organisaties zien vanuit hun eigen expertise aanknopingspunten bij het initiatief Lokale Allianties. Zij zijn daarover met het aanjaagteam in gesprek gegaan. Telkens is gekeken waar landelijk en lokaal elkaar kunnen

---

⁶ Zie: <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/sociale-omgeving/ouderenmishandeling#node-financieel-benadeeld-de-thuisituatie-ggd-regio>.

⁷ Zie bijvoorbeeld: <https://youtu.be/rriAK9UTY-Q> en een greep uit publicaties en kranten en magazines in Bijlage 2.

⁸ Zie: Startdocument Brede Alliantie 'Veilig financieel ouder worden'.

⁹ De combinatie van omstandigheden waarin slachtoffer en dader zich bevinden, die nopen tot alertheid en signalen die er vervolgens op duiden dat het misbruik plaatsvindt worden 'red flags' genoemd. Zie: 'Financiële uitbuiting nader bekeken', Regioplan 2017.

¹⁰ Zie: Bijlage 3 Flyer Lokale Alliantie.

vinden en of er haakjes zijn om de wisselwerking te versterken. Het gaat om diverse banken. Bijvoorbeeld ABN Amro heeft zich gecommitteerd door in alle Lokale Allianties te willen participeren. Ook zijn er gesprekken gevoerd met Slachtofferhulp, Sensor, Samendementievriendelijk en Kredietbank Nederland.

Vanuit Veilig Thuis zijn de regio's geïnformeerd over het bestaan van de Lokale Allianties en de tijdelijke aanjaging ervan. Voor centrumgemeenten is via de VNG, door middel van een aantal interviews met onder andere bij Lokale Allianties betrokken wethouders, inspiratie over de aanpak Lokale Alliantie verspreid. In de Brede Alliantie Veilig ouder worden zijn de bevindingen van het aanjaagteam gedurende de afgelopen maanden gedeeld en besproken. De Brede Alliantie heeft de Lokale Allianties aangewezen als een van haar terugkerende agendapunten.

Kennisuitwisseling

Binnen de aanjaagperiode is op twee verschillende lijnen gewerkt aan het mogelijk maken en stimuleren van kennisuitwisseling. In de eerste plaats is een website ontwikkeld: www.financieelveiligouderworden.com. Op deze website worden enerzijds Lokale Allianties door middel van diverse toolkits voorzien van informatie die hen ondersteunt in de oprichting van hun samenwerking. Daarnaast biedt de website ook ruimte aan Lokale Allianties om zichzelf online te presenteren.

Elke aangesloten Lokale Alliantie kan een eigen pagina invullen met:

- Een lokale foto met de naam van hun Lokale Alliantie
- Een eigen informatieve tekst over het werk van de Lokale Alliantie
- Een contactformulier om de Lokale Alliantie te benaderen
- Een logo-overzicht van de deelnemende partijen in de Lokale Alliantie

Daarnaast kunnen zij gebruik maken van een generiek logo en kan een mailadres voor hen worden aangemaakt om eenduidig mee 'naar buiten' te communiceren.

Ook na de afronding van de aanjaagfase blijven Lokale Allianties gefaciliteerd worden wanneer zij een lokale pagina op de website aan willen maken. Er wordt een online formulier ingericht om ervoor te zorgen dat deze informatie gestructureerd wordt aangeleverd om snelle verwerking te kunnen garanderen. Tevens zal bekeken worden hoe overgang naar www.aanpak-ouderemishandeling.nl vorm kan krijgen.

Naast de website is de app Lurn ingericht voor de Lokale Allianties. Allereerst is een update uitgevoerd om de app aan te passen aan de nieuwe standaarden voor zowel iOS (het besturingssysteem van de iPhone) als Android (het besturingssysteem van Google). Daarnaast is nieuwe versleuteling van de data geïnstalleerd om veilige verzending van data over het internet te waarborgen. Met Lurn kunnen de deelnemers van een Lokale Alliantie vragen stellen in het landelijke netwerk van Lokale Allianties. Vragen kunnen betrekking hebben op vooraf gedefinieerde kennisgebieden. Elke deelnemer geeft bij registratie aan op welke expertise hij/zij bevraagd kan worden. Op die wijze worden inhoudelijke connecties tussen mensen aangelegd op basis van de inhoud van een vraag en de geboden expertise in het netwerk.

De volgende expertisegebieden worden momenteel gebruikt:

- Zorg
- Welzijn
- Handhaving
- Financieel
- Juridisch
- Huisvesting

De vragen die gesteld worden zijn nu primair gericht op de inhoud van de dagelijkse praktijk in de Lokale Allianties en gaan niet over de vorming van een Lokale Alliantie op zichzelf. Aanneembaar is dat Lokale Allianties reeds gebruik konden maken van het ondersteuningsteam en de website met diverse toolkits. Daarnaast sluiten Lokale Allianties vaak in een wat latere fase in de vorming aan op Lurn. De kennisinfrastructuur van de app moet daarom vooral gezien worden als een opvolging van de ondersteuning in de vormingsfase waarin autonome Lokale Allianties elkaar helpen met de inhoud rondom financieel veilig ouder worden.

Voorbeeldvraag 1: In een Lokale Alliantie werd geconstateerd dat sommige ouderen niet meer zelfstandig kunnen pinnen en daarin afhankelijk worden van een derde. Daarin ontstaat een misbruikrisico. Andere Lokale Allianties kwamen met opties als 'Geld Express' van de Rabobank waarbinnen klanten contant geld thuis kunnen laten bezorgen en zo hun pas niet af hoeven geven aan een derde persoon. Ook werd het belang van bancaire en notariële volmachten benadrukt om de kwaliteit en betrouwbaarheid van derden voor de oudere verder te borgen.

Voorbeeldvraag 2: Er komen ook hele praktische vragen voorbij, zoals de beschikbaarheid van een goede familierechtsnotaris in het netwerk. In het netwerk waren hiervan voorbeelden bekend die ook gedeeld zijn.

Op dit moment zijn 33 Lokale Allianties aangesloten bij Lurn en dat aantal breidt zich nog steeds verder uit. Het verleden laat wel zien dat de groei van deelname en activiteit in een online omgeving tijd vraagt. Wanneer een app waarde toevoegt is het relevant voor gebruikers deze te gebruiken en pas wanneer deze wordt gebruikt voegt deze waarde toe. Pas na dat kantelpunt gaat gebruik en groei autonoom verlopen. Er is dan ook per definitie in de eerste fase externe stimulering nodig om deze waarde te creëren.

In de komende periode zal naast de beschikbaarheid van de website ook de beschikbaarheid van Lurn ondersteund worden, daarin zijn concrete acties gedefinieerd:

1. Er wordt proactief voor relevante vragen/content voor de Lokale Allianties gezorgd. Bijvoorbeeld attenderen op publicaties, tv-programma's, etc.
2. Er worden nieuwe business intelligence rapportages op de database van Lurn ontwikkeld die ervoor zorgen dat gedetailleerd op inhoud gemonitord en gerapporteerd kan worden. Dit geeft zowel een beeld van de mate van gebruik als de vragen die binnen de deelnemers van de Lokale Allianties actueel zijn.
3. Lokale Allianties worden uitgedaagd om deel te nemen aan de kennisinfrastructuur, zowel op het argument van leren als het argument van delen van reeds bestaande kennis om Lokale Allianties in een vroegere ontwikkelingsfase verder te helpen.
4. De indeling van de Lokale Allianties in Lurn wordt geëvalueerd om te bepalen of een andere indeling wellicht sneller een olievlek wordt en dat ook autonomer kan doen (zowel nu als in de toekomst). Wanneer de verwachting is dat een andere indeling tot effectiever gebruik zal leiden zal de indeling worden aangepast.

5. Er wordt heldere inhoud over Lurn toegevoegd aan de website. Gericht op de uitleg van functie en werking van Lurn en eenvoudige aanmelding voor een nieuwe Lokale Alliantie (tenzij punt 4 tot een andere realiteit leidt).

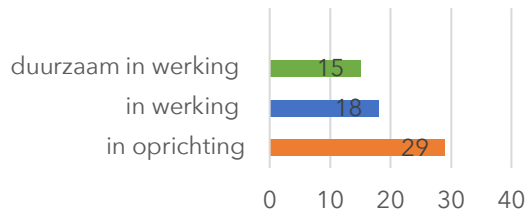
Bevindingen aanjaagteam

Het aanjaagteam heeft tijdens de aanjaagperiode de volgende bevindingen gedaan:

- Steeds weer is het aanjaagteam onder de indruk geweest van de enthousiaste inzet van de lokale deelnemers. Initiators melden zich spontaan na geïnspireerd te zijn geraakt door het verhaal en de missie van de Lokale Allianties Veilig ouder worden. Zo'n nieuw netwerk is natuurlijk afhankelijk van de bevolgenheid van de initiatiefnemers en daaraan is dus geen gebrek. Echter is het gevaar dat wanneer initiatiefnemers of kopgroepleden te vroeg wegvallen een Lokale Alliantie lastig actief te houden is. Dit is evident aan zo'n innovatief initiatief en in enkele gevallen is dit om uiteenlopende redenen ook gebeurd.
- Bestaande Lokale Allianties zijn zeer bereid hun reeds opgedane kennis en pionierswerk te delen zodat anderen daarvan kunnen leren en geïnspireerd raken om met bredere interesse hun dagelijkse contacten met mensen aan te gaan.
- Het aantal regionale Lokale Allianties, die meerdere gemeenten bedienen, is toegenomen. Van 1 in 2017 naar 8 in 2019. Bij de start of doorontwikkeling bleek dit de meest passende vorm in de regio en is ervoor gekozen om meerdere initiatiefnemers uit naburige gemeenten samen te brengen voor het opstarten van een regionaal netwerk. Voorbeelden hiervan zijn Friesland en West Maas en Waal. In Friesland is de Regionale Alliantie in oprichting en deze wordt vanuit de provincie geïnformeerd door vier Lokale Allianties Veilig ouder worden. Handig en efficiënt, want het geeft bijvoorbeeld voor Veilig Thuis en politie vanuit Leeuwarden vertrouwde bondgenoten met professionele ogen, oren en handen. In West Maas en Waal zijn 8 gemeenten vertegenwoordigd binnen de Lokale Alliantie vanwege de lokale gemeenschapsculturen en historie. Daaruit én met de verschillende functies die Lokale Allianties vervullen in de lokale praktijk blijkt: er is geen blauwdruk Lokale Alliantie.
- Zowel (kwetsbare) ouderen als professionals, uit een gebied waar een Lokale Alliantie actief is, hebben nieuwe kennis en handvatten. Preventie, vroegsignalering en handelen in geval van financieel misbruik werkt volgens de deelnemers aan de Lokale Alliantie lokaal beter.
- De verhouding met de Brede Alliantie werd in 2017 door deelnemers aan Lokale Allianties meerdere keren vergeleken met een ouder-kind relatie. De Lokale Allianties, 'de kids', wachten op een duidelijke lijn en/of opdracht vanuit de Brede Alliantie, of verwachten deze. In de praktijk blijkt deze verwachting niet passend. Lokale Allianties opereren zelfstandig, maar kunnen tot grotere prestaties gebracht worden bij meer erkenning en steun. Bepaalde (lokale) activiteiten vragen om landelijke (coördinerende) inbreng van koepelorganisaties. De expertiserol van de Brede Alliantie kan verder verdiept worden en de inhoudelijke link van de Brede Alliantie en de Lokale Allianties heeft concreter handen en voeten nodig. Organiseren van ontmoeting en kennisuitwisseling lijken daar goede middelen voor.

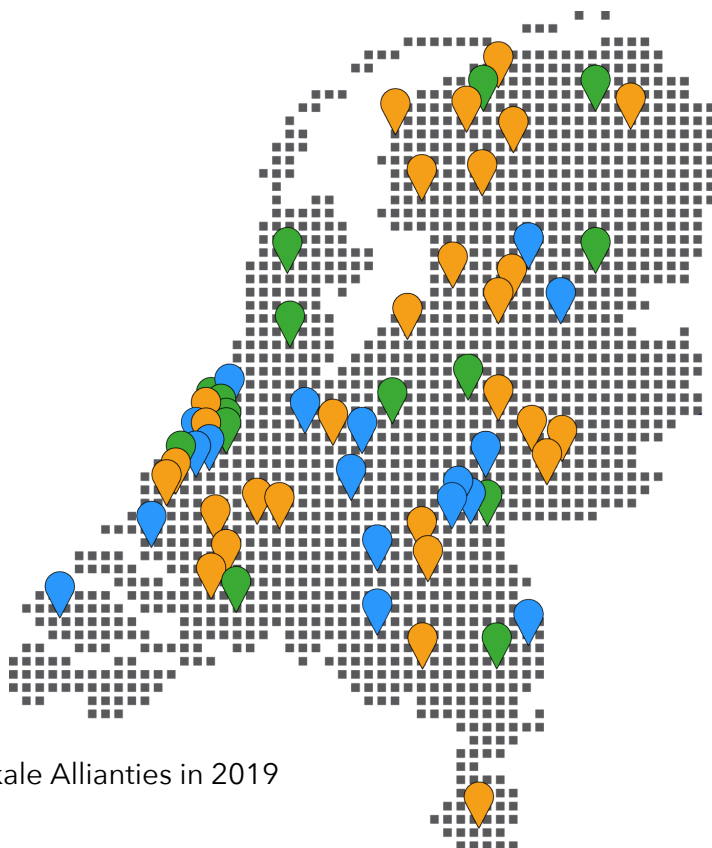
Stand in het land

Sinds de vorige meting, eind 2017, is het aantal actieve Lokale Allianties dat zich inzet voor de aanpak van financieel misbruik van ouderen in Nederland (destijds 35) gegroeid met 77%. Na een aanjaagperiode van ongeveer een jaar zijn er per 1 mei 2019 62 actieve Lokale Allianties, die zich in verschillende ontwikkelfases bevinden:

De nu actieve Lokale Allianties staan vermeld op onderstaande grotere kaart. Een uitgebreid overzicht met vermelding van de fase van ontwikkeling en/of regionale organisatievorm is opgenomen in Bijlage I. De kleinere kaart laat de situatie eind 2017 zien. De groene Lokale Allianties daarop waren destijds in werking, de oranje in oprichting.

Voor 2019 hanteert het aanjaagteam het onderscheid in oprichting (oranje), in werking (blauw) en duurzaam in werking (groen). Dit onderscheid sluit het beste aan bij de praktijk. Een beschrijving van deze ontwikkelfases volgt hierna. Het verschil tussen de kaarten laat de groei van het aantal Lokale Allianties en verspreiding daarvan inzichtelijk. In alle provincies en ook Veilig Thuis-regio's is er in 2019 een Lokale Alliantie (in oprichting).

Lokale Allianties in 2019

Lokale Allianties in 2017

Stip op de horizon en aanbevelingen

De groeiende beweging van Lokale Allianties breidt zich steeds verder uit. Deelnemers zijn zeer positief over de 'plus' die het netwerk van de Lokale Alliantie hen brengt bij de uitvoering van hun eigen werkzaamheden en de verruiming van hun blik ten aanzien van financieel misbruik van ouderen. De olievlekwerking zal naar verwachting daarom nog verder doorzetten. Bottom-up, vanuit de lokale situatie, zullen er op plaatsen waar dat nu nog niet zo is Lokale Allianties geïnitieerd worden door private partijen. Meer Lokale Allianties zullen duurzaam in werking komen en hun aanpak bestendigen. Het multidisciplinaire netwerk van de Lokale Alliantie kan door de sterke netwerkconstructie in de toekomst mogelijk ook andere thema's dan financieel misbruik oppakken, zoals: ontspoorde mantelzorg, eenzaamheid, sociale inclusiviteit, langer zelfstandig thuiswonen, etc. Dit betekent dat de Lokale Allianties niet alleen geladen zijn met het thema financieel misbruik, maar dat de inhoudelijke lading breder is: Veilig ouder worden. Binnen de Lokale Allianties kunnen thema's integraal (alle ministeriële thema's tussen 0 en 100+) geladen worden. Telkens kan een andere deelnemer van de Lokale Alliantie zijn of haar expertise en beroepsgroep vertegenwoordigen.

Met in het achterhoofd de prevalentie van financieel misbruik van kwetsbaren in het algemeen en ouderen in het bijzonder en daarbij gevoegd de (dubbele) vergrijzing, risico's bij het langer zelfstandig thuis blijven wonen en de druk op de ondersteuning vanuit informele zorg (mantelzorg) is het absoluut noodzaak om actief financieel misbruik van ouderen, als vorm van ouderenmishandeling, aan te pakken, maar vooral ook te voorkomen. Het aanjaagteam doet daarom tot slot graag een aantal aanbevelingen:

- De 'Lokale Alliantie' vindt een plek in het landelijk programma 'Geweld hoort nergens thuis'. De focus van dit programma ligt op het met elkaar vormen van een veilig netwerk rondom slachtoffers, (potentiële) daders en hun sociale omgeving. Om dit te bereiken, faciliteert het programma professionals uit het sociale en veiligheidsdomein, hun organisaties, de gemeenten en meerdere departementen in multidisciplinair en systeemgericht samenwerken. Regionale projectleiders, aangesteld door de regio's zelf, spelen daarbij een belangrijke rol als spin in het web van regionale samenwerkingsverbanden (centrumgemeenten).¹¹ Een Lokale Alliantie kan met tentakels in het publieke en private domein heel goed onderdeel zijn van de regionale (preventieve) aanpak van huiselijk geweld, in het bijzonder ouderenmishandeling - financieel misbruik. Wijs daarom vanuit het programma de projectleiders actief op de Lokale Allianties. Het aanjaagteam heeft daartoe in een flyer kort omschreven wat een Lokale Alliantie is en hoe het kan werken in de lokale situatie. Er zijn inmiddels al een paar projectleiders die de Lokale Allianties actief hebben opgepakt.
- Lokale initiatiefnemers zullen zich blijven melden om Lokale Allianties op te richten. Zij hebben een landingsplek nodig. De leden van het aanjaagteam blijven op hun desbetreffende expertise beschikbaar voor vragen.¹² Ook na de afronding van de aanjaagfase blijven Lokale Allianties gefaciliteerd worden wanneer zij een lokale

---

¹¹ Zie: Brochure Geweld hoort nergens thuis, december 2018.

¹² Deze expertise staat vermeld op pagina 4.

pagina op de website aan willen maken en in de komende periode zal naast de beschikbaarheid van de website ook de beschikbaarheid van Lurn ondersteund worden, zowel door het toevoegen van nieuwe geïnteresseerde Lokale Allianties als door het toevoegen van waarde (in de vorm van relevante informatie voor het netwerk). Gedurende deze periode zal ook de overgang naar www.aanpak-ouderenmishandeling.nl uitgewerkt worden.

- Het aanjaagteam adviseert de Brede Alliantie (in het geheel, dan wel een delegatie) haar inhoudelijke expertiserol verder te ontwikkelen en te verdiepen. Beide netwerken verrijken elkaars potentieel zeer. Het groeipotentieel van de Lokale Allianties vereist volledige commitment van de overkoepelende organisaties. Laat de Brede Alliantie en de Lokale Allianties daarom meer de inhoudelijke verbinding vinden, bijvoorbeeld door middel van een landelijke oploop.

Bijlage 1 Lijst met Lokale Allianties

IO	in oprichting
W	in werking
DW	duurzaam in werking
NA	niet actief

DW	Groningen (Regionaal)	Groningen
IO	Hoogezand	Groningen
IO	Friesland (Regionaal)	Friesland
IO	Leeuwarden	Friesland
IO	Sneek	Friesland
IO	Harlingen	Friesland
DW	Dantumadiel	Friesland
IO	Dokkum en Kollum	Friesland
IO	Smallingerland	Friesland
W	Meppel	Drenthe
IO	Dalfsen	Overijssel
W	Deventer	Overijssel
DW	Hardenberg/Dedemsvaart	Overijssel
IO	Hengelo	Overijssel
IO	Almere	Flevoland
IO	Emmeloord	Flevoland
NA	Alkmaar/Castricum	Noord-Holland
W	Amsterdam-Zuid	Noord-Holland
W	Baarn	Noord-Holland
IO	Blaricum, Gooise Meren, Huizen en Laren (Regionaal)	Noord-Holland
W	Bloemendaal/Haarlem	Noord-Holland
DW	Langedijk	Noord-Holland
NA	Hoorn/Andijk	Noord-Holland
NA	Schagen/Den Helder	Noord-Holland
DW	Zaanstreek/Waterland	Noord-Holland
DW	Amersfoort/Eemland	Utrecht
IO	Apeldoorn	Gelderland
W	Arnhem	Gelderland
DW	Berg en Dal	Gelderland
W	Beuningen	Gelderland
IO	Bronckhorst	Gelderland
IO	Doetinchem	Gelderland
W	Ede	Gelderland

DW	Epe	Gelderland
IO	Harderwijk	Gelderland
W	Nijmegen (Regionaal)	Gelderland
W	West Maas en Waal (Regionaal)	Gelderland
W	Wijchen	Gelderland
NA	Zaltbommel	Gelderland
IO	Alphen aan den Rijn	Zuid-Holland
W	Delft	Zuid-Holland
IO	Den Haag	Zuid-Holland
IO	Drechtsteden (Regionaal)	Zuid-Holland
NA	Gouda	Zuid-Holland
IO	Hoekse Waard	Zuid-Holland
DW	Katwijk	Zuid-Holland
IO	Leidschendam/Voorburg	Zuid-Holland
W	Midden-Delfland	Zuid-Holland
IO	Nieuwerkerk aan den IJssel	Zuid-Holland
DW	Pijnacker-Nootdorp	Zuid-Holland
IO	Sliedrecht	Zuid-Holland
DW	Teylingen	Zuid-Holland
W	Voorne Putten (Regionaal)	Zuid-Holland
IO	Voorschoten	Zuid-Holland
W	Wassenaar	Zuid-Holland
DW	Westland	Zuid-Holland
DW	Zoetermeer	Zuid-Holland
IO	Zwijndrecht	Zuid-Holland
NA	Budel	Noord-Brabant
W	Den Bosch	Noord-Brabant
IO	Eindhoven	Noord-Brabant
NA	Helmond/Peel	Noord-Brabant
IO	Oss/Rosmalen	Noord-Brabant
DW	Rucphen/Zundert/St. Willibrord	Noord-Brabant
W	Tilburg	Noord-Brabant
IO	Uden/Veghel	Noord-Brabant
IO	Zuid-Limburg (Regionaal)	Limburg
DW	Helden/Panningen	Limburg
NA	Venlo	Limburg
NA	Weert	Limburg
W	Walcheren	Zeeland

Lokale Alliantie #hoedan

In Nederland wonen meer dan 3 miljoen ouderen. Een aantal dat in 2040 stijgt tot ongeveer 4,5 miljoen. Dit betekent dat dan 25% van de Nederlandse bevolking 65 jaar of ouder is. Binnen deze groep neemt ook het aantal 80-plussers toe, er is dus sprake van 'dubbele vergrijzing'. Ruim 1 op de 20 thuiswonende ouderen krijgt te maken met ouderenmishandeling. Financieel misbruik is de meest gerapporteerde vorm.

De aanpak van financieel misbruik van ouderen krijgt zowel landelijk als lokaal vorm. Landelijk is er de Brede Alliantie Veilig financieel ouder worden. De daarin vertegenwoordigde organisaties ontwikkelen gezamenlijk maatregelen die eraan bijdragen dat financieel misbruik waar mogelijk wordt voorkomen, vroegtijdig wordt gesignaleerd en wanneer het zich toch voordoet, adequaat wordt aangepakt.

Lokaal zijn er de afgelopen jaren door het hele land Lokale Allianties opgericht. Een Lokale Alliantie kan een belangrijke bijdrage leveren aan preventie, vormt een verrijking van de signaleringsstructuur en kan een belangrijk instrument zijn bij het eerder interveniëren als financieel misbruik plaatsvindt.

Wat is een Lokale Alliantie?

Verschillende (beroeps)groepen kunnen te maken krijgen met omstandigheden en/of signalen die duiden op mogelijk financieel misbruik. Wanneer deze groepen elkaar leren kennen en gaan samenwerken, ontstaat een keten ter bescherming van kwetsbare ouderen. Een Lokale Alliantie is een netwerk van (private en publieke) deelnemers die hun kennis van financieel misbruik van ouderen delen en bundelen.

Er ontstaan zogenoemde 'korte lijntjes': de diverse disciplines leren elkaar kennen en trekken gezamenlijk op. Voor de professionals biedt de Lokale Alliantie de mogelijkheid om te leren samenwerken met voorheen ketenvreemde partners en gezamenlijk een aanpak (door) te ontwikkelen. Deelnemers weten elkaar daardoor ook buiten de bijeenkomsten om makkelijker te vinden in gevallen van een niet pluis-gevoel of spoed. Het is een unieke publiek-private samenwerking.

Welke deelnemers zijn betrokken?

Onder andere notarissen, wijkverpleegkundigen, banken, Veilig Thuis, politie, ouderenbonden, bewindvoerders, mentoren, maatschappelijk werk/welzijn, gemeenten, (thuis-)zorginstellingen, advocaten, woningbouwcorporatie, sociale teams, religieuze organisaties, huisartsen, praktijkondersteuners en apothekers.

De couleur locale is medebepalend voor wie betrokken is en kan door de Lokale Alliantie zelf gedefinieerd worden. Niet alle organisaties zijn namelijk op hetzelfde niveau (regionaal/lokaal) georganiseerd. Meerdere deelnemers van een bepaald type organisatie kunnen aansluiten, bijvoorbeeld meerdere notarissen, bewindvoerders (vanuit verschillende kantoren) of huisartsen.

Lokale Allianties hebben vaak een kopgroep (trekkende) partijen, met daaromheen een aantal schilpartners. Als een kopgroeplid gemiddeld 2 dagen per jaar kwijt is aan deelname van de Lokale Alliantie, is een schilpartner gemiddeld 1 dag kwijt. De oprichting zal iets meer tijd vergen van een kopgroeplid, dan wanneer de Lokale Alliantie al even draait.

Wat is een Lokale Alliantie niet?

Een Lokale Alliantie is geen (nieuw) loket en ook niet iets dat vanuit een gemeente moet worden aangestuurd. Lokale Allianties ontstaan van onderop en komen duurzaam in werking als gedeeld eigenaarschap van de verschillende deelnemers aanwezig is, zonder dat één partij optreedt als voorzitter.

Wat doet een Lokale Alliantie?

De belangrijkste bijdrage in de voorkoming van misbruik van kwetsbare mensen door Lokale Allianties is gelegen in de ontwikkeling van bewustwording en deskundigheidsbevordering van het steeds vroeger signaleren van risico's die mensen persoonlijk lopen om misbruikt te worden. Er is geen blauwdruk Lokale Alliantie, maar de meesten vervullen in de praktijk verschillende kernfuncties: een netwerk-, voorlichtings-, signalerings-, consultatie en een casuïstiekfunctie. Een Lokale Alliantie kán daarnaast bijdragen aan beleidsontwikkeling. De in de Lokale Alliantie opgebouwde kennis biedt de gemeente input voor de aanscherping van beleid. Daarnaast ontstaat er via de Lokale Alliantie een kans om draagvlak voor beleid te verbreden en ook private partijen eraan te committeren.

De deelnemers van de Lokale Alliantie kunnen door de toegenomen handelingsbekwaamheid en deskundigheid de meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling als preventief model inzetten.

1. Alertheid creëren op risico's die individuen lopen om (op termijn) misbruikt te worden.
2. Om op individueel niveau mensen te kunnen adviseren is er multidisciplinair overleg binnen de Lokale Alliantie.
3. Bespreken van zorgen en mogelijkheden met individu.
4. Eventueel doorverwijzen.
5. Zie stap 5 Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling over melden bij Veilig Thuis en verlenen of organiseren van hulp.

Werkende elementen per functie

Netwerkfunctie

- Korte lijnen
- Onderling vertrouwen / elkaar persoonlijk kennen
- Snelle ontsluiting (aanvullende) expertise
- Grotere slagkracht eigen organisatie

Voorlichtingsfunctie

- Groter bereik doelgroepen via de Lokale Alliantie
- Inbreng specifieke kennis met name vanuit private partijen
- Meer mogelijkheden financieel misbruik aan te pakken

Signaleringsfunctie

- Verschillende signalen oppakken vanuit de kernfuncties van de alliantiepartners
- Signalen combineren om van daaruit eerder risicosituaties te herkennen
- Door onderlinge afspraken snel het signaal daar neerleggen waar het het beste opgepakt kan worden

Consultatiefunctie

- Bereikbaar zijn (via website/telefoon/e-mail)
- Bekendheid genereren met consultatiefunctie
- In staat zijn snel te reageren
- Lerend vermogen genereren (adviesvragen en adviezen analyseren)

Casuïstiekfunctie

- Centraal meldpunt voor casuïstiek
- In staat zijn snel te reageren
- Adequate registratie en volgsysteem
- Korte lijnen met Veilig Thuis en samenwerkingsafspraken

Hoe past een Lokale Alliantie in het lokale veld?

Lokale Allianties zijn er zowel lokaal (bijvoorbeeld op gemeente of stadsdeelniveau) als op regionaal niveau. Een Lokale Alliantie is een netwerkorganisatie en positioneert zich tussen de deelnemers in.

Voorbeeld aanpak

Cliëntondersteuners van de lokale welzijnsorganisatie (deelnemer aan de Lokale Alliantie) gaan op huisbezoek bij ouders in de wijk. Tijdens dit bezoek wordt een vragenlijst afgenomen waarin onder andere vragen over eenzaamheid, afhankelijkheid en financiële weerbaarheid zijn opgenomen. Daarmee worden eventuele persoonlijke risico's van een oudere in een vroeg stadium in kaart gebracht. De cliëntondersteuners hebben via het netwerk van de Lokale Alliantie toegang tot de kennis en aanpakken van de ketenpartners. Zo worden kwetsbare ouders bewust gemaakt van deze risico's en kan door de ketenpartner(s) van de Lokale Alliantie eventueel de juiste hulp georganiseerd worden om misbruik te voorkomen of aan te pakken.

Meer weten?

Kijk op www.financieelveiligouderworden.com voor een overzicht van de reeds bestaande Lokale Allianties en een toolkit om te starten. Voor hulp bij implementatie kan contact worden opgenomen via info@financieelveiligouderworden.nl.